

ساختار فرم :

یک ساختار فرم می تواند نقطه ای خطی و یا ترکیب ساختارهای متفاوت باشد

نگاه ما برای تحلیل نقشه های فضای شهری به نقشه های پلان است. یعنی اولین نقشه برای ورود به عرصه تحلیل فضای شهری نقشه پلان است.

نقطه :

خصوصیات فرم های تشکیل شده از ساختار نقطه ای :

a (خصوصیات ایستایی و پایداری دارند. یعنی پویایی ندارند.

مثال در ترسیم : به یکسری مناظره دیده می شد که یکسری تغییر ساختار و تغییر ارتفاع می دیدیم که این تغییر ارتفاع یکسری جهت یابی بسوی شهر بوده که اصطلاحاً به ساختمان های بلند آن زمان برج می گفته اند.

حال اگر از منظر پلان به فرمها نگاه شود در خصوصیات ساختاری فرم منظره پلان بصورت یک نقطه بوده که خصوصیاتش نقطه ای است.

مثلاً در مسجد جامع فهرج یزد که یک نشانه است ، خصوصیات نقطه ای دارد. حتی مناره های مساجد هم که دو نقطه هستند در یک دید گسترده تر به عنوان یک نقطه نقش آفرینی می کنند.

- در ایتالیا میدان سیه نا : در گوشه ای از میدان بدنه های مختلفی و ساختمانهای متفاوتی داریم. و در گوشه ای از آن میدان ما برج ساعت را می بینیم که یک ساختار نقطه ای است با وجود اینکه پلان آن مربع شکل است اما نقش جرم نقطه ای را دارد و تحلیلی که داریم بحث نشانه شهری است. و تأکید فرم بر هدایت دید است.

حرکت سمت ساختار منطقه ای و نشانه

b (تأکید بر اهمیت در ساختار فرم بیشتر می شود. مثلاً برج پیزا و میدان سن پترز که ساختار اصلی و ایتکان را در اجتماعات نشان می دهد.

c) ساختارهای فرمیک تشکیل شده از ساختار نقطه ای فاقد جهت هستند زیرا وقتی به ساختار نقطه نگاه می شود اهمیت دید به نقطه بدلیل نداشتن جهت در نقطه فاقد جهت است.

d) از ساختار نقطه ای برای ایجاد گره های فعالیتی و عملکردی می توان استفاده کرد. (گروه شهری) زیرا گره را جایی می بینیم که محل تمرکز عملکرد است. یعنی برای ایجاد فعالیتها در گره ها که جرد تعریف و ساختار گره است باید جانمایی گره (یک مکان ایستا باشد زیرا در فضاهای پویا، با حرکت روبرو هستیم و امکان تمرکز فعالیت و ایستا کردن مخاطب فضا وجود ندارد.

مثال : میدان امیر چخماق یزد یک گره است زیرا عدم حرکت انسان در آن فضا است زیرا بر خورد انسان در آن فضا تمرکز و فعالیت انسانی نیست و فقط حرکت است و بعنوان پویایی نیست.

e) می توان از ساختار نقطه ای برای فضای تجمع و فعالیت هم استفاده کرد.

- خط :

از حرکت نقطه ساختار خطی ایجاد می شود

۱- از کنار هم قرار گرفتن دو نقطه کنار هم می توان یک ساختار خطی ایجاد کرد.

۲- خصوصیت دوم ساختار خطی : وجود خطوط می تواند ساختارهای عمود بر آن را هم به ذهن متبادر کردند.

۳ - خط عرض ندارد اما جهت و طول دارد برای همین برای ایجاد امتداد دید با افزایش طول خطوط از نظر فرمی امکان پذیر است.

۴- از ساختارهای خطی می توان برای ایجاد فضاهای فعالیت و استقرار عملکردهای متفاوت استفاده کرد. که ساده ترین شکل آن وجود خیابان است که از ساختار خطی آن می توان با ایجاد ساختارهای مختلف در کنار خیابان از ساختار خطی (خیابان) استفاده کرد. هر یک از این ساختارها می تواند یک Zone برای خود حوزه داشته باشد.

۵ - از ساختارهای خطی برای بروز برخی احساسات و عملکرد فضا می توان استفاده کرد. فرض شود که یک توده ساختمانی داشته باشیم. و با یک پیلوت این ساختمان ها نگه داشته شده که خود پیلوت یک حس دارد.

یک فضای عمومی است اما از نظر نما یک احساس برای ساختار خطی می تواند ایجاد کند.

۶- برای ایجاد احساس حجم دارا بودن فرمهای می توان از خطوط استفاده کرد.

۷- برای ایجاد بازی های ساختاری در فرم بدنه های شهری یا فضاهای شهری می توان از خطوط استفاده کرد مانند لوکوربوزیه که از خطوط زیادی در کارهایش استفاده می کرد که بازی های خطوط و ریتم خطوط در بدنه ها را ایجاد کرده یعنی برای ایجاد یک ریتم فرضی از خطوط استفاده می کرد.

۸- برای ایجاد فضاهای نیمه خصوصی نیمه عمومی مانن چهل ستون که برای ورود به عرصه خصوصی با یکسری ستون رویرو می شویم که احساسی که این خطوط (ستون) بها می دهند. یک حس بازدارندگی است. یعنی یک حسی که این طرف ستون با طرف دیگر ایجاد می کند ۲ حس متفاوت است یعنی برای جدا کردن ۲ حریم متفاوت از نظر حسی می توان از ستون استفاده کرد.

- سطح :

۱- شاخصه اول سطح حرکت خطوط است.

خطوط نزدیک به هم پیوسته

هر چه خطوط بهم نزدیک تر باشند احساس سطح بودن احساس قوی تری است. اگر خطوط از هم فاصله داشته باشند احساس سطح کمتر است.

۲- همین اتفاق برای سطح هم می افتد. زیرا سطح عرض و طول دارد اما حجم و ارتفاع ندارد، (دو بعد)

۳- سطوح می تواند ایجاد کننده احساسات حاصل از فرمهای فضایی، احساس ورود به فضا و احساس توقف کند. مثال : در چهل ستون یک فضای جلویی (ورودی) و یک فضای داخلی داریم

با تشکیل سطوح (پیوستگی بین خطوط) جداره ها و دیواره ها بوجود می آیند و احساس ورود کاملاً از بین رفته و به احساس توقف تبدیل می شود.

شکل

۴ - سطوح می تواند به اشکال مختلف باشند مثلاً سطوح مربع، دایره، چند وجهی، چند ضلعی، بسته به بازه خطوط می تواند اشکال مختلف سطوح شکل گیرد.

۵- سطوح می تواند بافت دار یا ساده باشد. یعنی جنس خاصی داشته باشد، مثلاً بافت سنگی یا آجری شکل.

۶- سطح در سه بعد می تواند کار کرد داشته باشد :

۶-۱: سطوح کف

۶-۲ : دیواره ها و جداره ها

۶-۳ : سطوح بام

۷- سطوح می تواند تأکید و اهمیت را با بازی سطوح داشته باشیم.

۸- سطوح دیواره ها مرز تفکیک معماری و شهرسازی را تشکیل می دهند.

حدود یا مرز داخلی دیواره ها عرصه معماری

حدود یا مرز خارجی دیواره ها عرصه شهرسازی

تشخیص فضای شهری

۹- سطوح با نقش اساسی در تشکیل خط المان در فضای شهری را دارد. [دایره، گنبدی، شیب دار، ساده، افقی و

-حجم : از حرکت سطح ایجاد می گردد

۱- کاملترین ساختار تشکیل دهنده فرم است.

۲- هم طول، هم عرض و هم ارتفاع دارد.

۳- باعث ایجاد زاویه می تواند باشد.

۴- احجام می تواند توپر و توخالی باشند.

احجام توپر توده عرصه معماری

احجام توخالی فضا عرصه شهرسازی

۵ - بسته به ترکیب احجام ما توانایی ایجاد فرم داریم :

احجام ساده فرم های ساده

احجام پیچیده فرم های پیچیده

با بررسی و تحلیل فرمهای حاصل از احجام به دیدگاهها و فلسفه کاری، و طراحی موجود پی می بریم.

- سیمای شهر در فضاهای شهری:

کوپن لینچ تئوریسین از دیدگاه روانشناسی کالبدی در فضای شهری

با بررسی سه شهر آمریکا (بستن، نیوجرسی و شیکاگو) بدین نتیجه رسید که عناصر سازنده سیمای شهر عبارتند از:

۱- راه ۲- لبه ۳- نشانه ۴- گره ۵- محله

(۱) راه :

راه مهمترین عنصر تشخیص از تصویر ذهنی شهر، فضای شهری است.

خصوصیات راه عبارتند از :

۱- راه در شکل دهی به استخوان بندی فضاهای شهری مهمترین نقش را دارد.

۲- در ایجاد جهت یابی در فضای شهری مهمترین نقش را دارد.

۳- در ایجاد خوانایی در فضای شهری مهمترین نقش را دارد.

۴- در طراحی شهری بیشترین وقت و انرژی و مهمترین عنصر و پارامتر مؤثر در پروژه های طراحی شهری ایجاد راهها مسیرها، و محورهای ارتباطی (پیاده، سواره و تلفیقی) است.

اقسام مختلف آن :

ترکیب با عناصر مانند فضای سبز محور ارتباطی توأم با تشخیص راه سبز- محور سبز

مثل آب مسیر آب

۵- طراحی محورهای مذکور مهمترین نقش را در موقعیت یا شکست پروژه های طراحی شهری دارد.

۶- راه نقش موثری در ایجاد فرم فضاهای شهری دارد. فلسفه ایجاد راه در شکل دهی فضاهای ارگانیک (فضاهایی که بدون طرح مشخصی مثل طرحهای امروزی شکل گرفته باشد طراحی عملکردی دارد) و فضاهای طراحی شده دارد.

۷- نحوه رفتار مردم و استفاده کننده از فضا است که باید در طراحی فرم فضا مد نظر قرار گیرد. (عملکرد عکس العمل مردم است که نقش در ایجاد فرم معنا دارد.)

۸- راه در واقع مهمترین بستر تلفیق عناصر خرد و جزء طراحی شهری است نظیر مبلمان شهری، الگوهای طراحی در بدنه معماری شهری (کفپوش و ...)

طراحی مسیر یا محور مستقیماً با طراحی و جانمایی این عناصر و عملکرد شان ارتباط دارد.

یعنی اگر بخواهیم از این مبلمان و عناصر خرد فضای شهری استفاده کنیم باید عملکردهای بالایی و بزرگتر درست باشند. از این حیث می توان پارک لاله تهران را نام برد که عملکرد مسیرها و طراحی آن با مبلمان شهری آن در ارتباط است.

(۲) لبه :

به فضاهای جدا کننده عملکردی و یا فرمی بین دو کارکرد مشابه یا متناسب و یا دو فضای مختلف را لبه می گویند.

لبه ها دو نوعند :

مصنوعی رودخانه ها، کوهها، ...

طبیعی راه آهن، بزرگراهها و ...

هرگاه بین دو فضای شهری قصد ایجاد انقطاع عملکردی یا جدایی فضایی داشته باشیم می توان از عنصر لبه استفاده کرد نشان : در طرح جامع برای شهرهای اردکان، میبد، یزد یک محور اصلی داریم بنام سنتو که محور اصلی و ترانزیتی است که از وسط این شهرها عبور می کند که به مرور زمان فضاهای مختلف و عملکردهای شهری مختلف در دو طرف این محور شکل گرفته اند.

پس در دو طرف این بلوار دو نوع عملکرد داریم یکی فضاهای شهری و خدماتی (آرام) در مقیاس انسانی و دیگری محور ترانزیتی با حرکت پرشتاب است، پس برای تعدیل دو عملکرد متضاد جنسی (جنس آرام انسانی و حرکت پرشتاب ماشینی) در کنار هم باید یک لبه سبز ایجاد گردد که اصطلاحاً یک فضای سبز یا لبه سبز حفاظتی هم نام دارد که این دو فضای مختلف بوسیله این لبه از هم تفکیک شده اند.

(۳) گره :

به مرکز تجمع یا فضاهای تجمیعی که برای تجمیع یا تضارب و یا عملکردهای فضایی ایجاد می شود گره گفته می شود. گره اشکال متفاوتی دارد :

(۱) شکل هندسی منظم یا نامنظم دارند که گره ها را گاهی براساس اشکال هندسی بررسی می کنند مانند چهار راه و میادین ۹ فضاهای قدیمی که شکل هندسی نامنظم داشته اند.

(۲) گاهی براساس عملکرد و فعالیت موجود در آن بررسی می شوند مانند: بازارها که محل تجمع فعالیت های اقتصادی مشابه است تجمع استفاده کنندگان.

انواع گره :

مطلوب : انتظار در طراحی ایجاد تجمع و فعالیت می کنند

نامطلوب ناهماهنگی و نابسامانی فعالیت را داریم که در مبحث طراحی شهری باید به بخت ساماندهی گره اهمیت داده شود.

مهمترین عامل در تشخیص گره :

۱ - تجمع فعالیت

۲- حرکت و نوع رفتار استفاده کننده در فضا

نکته : باید در طراحی شهری چیدمان یا جانمایی فعالیت ها و فضاها بگونه ای باشد که باعث گره هایی نامطلوب شود. مثلاً وقتی فضایی مثل بزرگراه را داریم ایجاد فعالیت خدماتی ترافیک را مانند حرکت پیاده که یعنی حرکت اتومبیل با پیاده باید کاملاً از هم جدا شود.

- ظرفیت فضا را برای پذیرش یک فعالیت در نظر بگیریم یعنی ظرفیت اضافه تحمیل نکنیم.

(۴) نشانه :

عنصر یا عناصر یا فضاهای خاص که وجود آنها یا استقرار آنها بعنوان یک فعالیت یا عملکرد خاص در اذهان و تصویر ذهنی مخاطب (فضای شهری) باقی می ماند. پس خاص بودن یا اختصاصی بودن از ویژگیهای نشانه است.

۱- نشانه های شهری باعث ایجاد یا تقویت حس جهت یابی در فضاهای شهری می شود.

۲- نشانه های شهری باعث ایجاد یا تقویت حس در خوانایی در فضاهای شهری می شود.

۳- نشانه های شهری ممکن است که باعث ایجاد و فضاهای یا روانی [(Monument)] شوند (هویت یا قدرت برتر را برساند)

۴- وجه تمایزی دارند نسبت به فضاهای مشابهشان

۵- محله :

به اجتماعات انسانی که از حیث تشابه یکی از وجوه فرهنگی یا اجتماعی ، کالبدی، ... دارای خصوصیات هماهنگ و مشابه باشند. وجه تشخیص وجوه اجتماعی محله آذربایجانی